

Prof. dr hab. Mirosława Wawrzak- Chodaczek
Instytut Pedagogiki
Uniwersytet Wrocławski

Wrocław, 22.08.2022 r.

**Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Karoliny Skop
pt. „Zaangażowanie we współpracy-uczeń edukacji początkowej w zespołowych
formach działania”
napisana pod opieką naukową prof. zw. dr hab. Stanisława Juszczyka oraz
promotora pomocniczego dr Anny Bosch
na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego**

1. Problematyka rozprawy doktorskiej

Dyskurs edukacyjny jest zjawiskiem specyficznym, uzasadnionym sytuacją dydaktyczną, a kształtowanie umiejętności działania zespołowego ucznia nauczania początkowego jest wymaganiem stawianym edukacji. Dlatego problematyka dysertacji doktorskiej pani mgr Karoliny Skop podejmującej problem zaangażowania uczniów szkoły podstawowej w zespołowych formach działania jest ważna, zwłaszcza w zakresie nabywania kompetencji przez uczniów podczas pracy w zespole klasy szkolnej. Może też służyć podjęciu działań obejmujących prognozowanie zmian w obszarze psychospołecznego funkcjonowania ucznia w klasie szkolnej.

Odnosząc się ogólnie do podjętego pola problemowego, pragnę stwierdzić naukową i praktyczną przydatność badania zaangażowania ucznia w wymiarze zewnętrznym jako realną aktywność w interakcjach z pozostałymi członkami grupy oraz w aktywności wewnętrznej, jako poczucie zaangażowania postrzegania na drodze autopercepcji.

Temat dysertacji podjęty przez p. mgr Karolinę Skop ma charakter pionierski i oryginalny, ponieważ nikt w Polsce nie podjął dotychczas próby tak

wieloaspektowego spojrzenia na zaangażowanie we współpracy-uczeń edukacji początkowej w zespołowych formach działania. Przedstawiona do recenzji rozprawa ze względu na przedmiot badań umiejscowiona jest w edukacji wczesnoszkolnej.

2. Konstrukcja pracy doktorskiej oraz jej ocena

W słowie wstępnym Autorka przedstawia problematykę pracy, charakteryzuje zaangażowanie w badaniach interdyscyplinarnych. W streszczeniu omawia strukturę pracy i sygnalizuje zawartość merytoryczną poszczególnych rozdziałów. Praca licząca wraz z bibliografią i załącznikami 228 stron, składa się ze wstępu z części teoretycznej, części, w której opisano proces badawczy, część trzecia to wyniki badań własnych Autorki, a część czwarta to wnioski i implikacje dla praktyki pedagogicznej, zakończenie, wykaz tabel, schematów, wykresów. Pracę kończy aneks i bibliografia.

Struktura pracy jest prawidłowa, a zawartość merytoryczna i przedstawiona procedura metodologiczna nie budzą większych zastrzeżeń.

A. Dyskurs teoretyczny rozprawy doktorskiej

Podstawy teoretyczne recenzowanej rozprawy doktorskiej swoje źródła znajdują w doniesieniach naukowych z zakresu pedagogiki i psychologii, nawiązują także do literatury z obszaru nauk o zarządzaniu. W tej części dokonano szczegółowego przeglądu dotychczasowych teorii zaangażowania, ze szczególnym uwzględnieniem zaangażowania szkolnego. Podstawowym tłem rozważań na gruncie teoretycznym jest nauczanie początkowe w szkole podstawowej, obejmujące klasy I-III. Autorka omawia formy działania uczniów, natomiast dyskurs psychologiczny obejmuje zagadnienia indywidualnych cech uczniów oraz zjawisk społecznych mających związek z funkcjonowaniem psychospołecznym ucznia w klasie szkolnej zaangażowanym w prace grupowe. Zostały tu podkreślone założenia podmiotowości i indywidualności ucznia, atrakcyjności przestrzeni edukacyjnej i motywacyjnego charakteru oddziaływań dydaktycznych, które znajdują swoje zastosowanie w aktywizujących metody pracy z uczniem. Zwrócono też uwagę na wybrane kompetencje szkolne ucznia i motywację do działania, jak również na lęk i stres w sytuacjach szkolnych. Mgr Karolina Skop zwraca uwagę na ważność społecznych

umiejętności dziecka w zaangażowaniu we współpracy-uczeń edukacji początkowej w zespołowych formach działania oraz na specyfikę klasy szkolnej jako grupy społecznej.

W tej części dysertacji Autorka omawia metodę projektu w dziedzinie nauczania oraz dokonuje klasyfikacji projektów ze względu na strukturę, zakres materiału, podział i formę pracy, cel projektu, jego zasięg i sposób prezentacji projektu.

Jako istotny problem w działaniach grupowych jest ich ocena i Doktorantka podjęła próbę dyskusję o celowości oceniania zespołowych form pracy.

Nie pominięto tu także opisu sylwetki rozwojowej ucznia w wieku wczesnoszkolnym i zaznaczenia roli motywacji w zaangażowaniu w pracę zespołową.

O oryginalności ocenianej części pracy stanowi umiejętne powiązanie koncepcji teorii dotyczących zaangażowania z zachowaniami ucznia w działaniach grupowych.

Rozdziały teoretyczne pełnią funkcję wprowadzenia do części badawczej pracy. Ważnym elementem w zaangażowanie ucznia w pracę zespołową jest pozycja ucznia w grupie badana techniką socjometryczną.

Ten rozdział pracy uważam za nośny poznawczo i merytorycznie spójny z założeniami przyjętymi w części metodologicznej.

B. Podstawy metodologiczne rozprawy doktorskiej

Przedstawiona do recenzji praca ma charakter teoretyczno-empiryczny. W rozdziale metodologicznym Autorka zaznajamia czytelnika z podstawami metodologicznymi przeprowadzonego przez siebie procesu badawczego. Uzasadnia potrzebę podejmowania badań dotyczących zaangażowania ucznia w czasie działań zespołowych. Część metodologiczna składa się z dwóch rozdziałów.

Pierwszy z nich prezentuje wstępne badania diagnostyczne oraz zawiera omówienie celu i przedmiotu badań, problemy badawcze, charakterystykę metod i narzędzi badawczych oraz raport z badań diagnostycznych. Te badania wiązały się bezpośrednio z celem badań diagnostycznych, które posłużyły do projektowania badań właściwych. W badaniach wstępnych, prowadzonych metodą sondażu diagnostycznego uczestniczyło 1012 nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej pracujących we wszystkich województwach Polski.

Badania na potrzeby niniejszej pracy osadzone zostały w paradygmacie neopozytywistycznym. Problem badawczy wyrażono w dwóch pytaniach głównych:

1. W jaki sposób, w opinii badanych nauczycieli, w edukacji wczesnoszkolnej realizowane są zespołowe formy pracy?
2. Od czego w opinii nauczycieli, zależy poziom zaangażowania poszczególnych uczniów w czasie pracy grupowej w klasach I-III?

Obok pytań głównych, mgr Karolina Skop` postawiła również problemy szczegółowe, które ujęła w sześciu grupach tematycznych.

Pytania skierowane do respondentów dotyczyły organizacji pracy zespołowej uczniów klas wczesnoszkolnych.

Ten rozdział kończą wnioski z badań, których celem była diagnoza aktualnego stanu praktykowania grupowych form pracy w szkole. Badania stanowiły wprowadzenie do badań zasadniczych. Uwzględniono w nim wszystkie czynniki we wstępnym modelu zaangażowania, który był testowany na drodze badań empirycznych.

Na etapie czynności wstępnych odbyło się spotkanie z obserwatorami uczestniczącymi w badaniach. Obserwatorami byli nauczyciele, pracujący w szkole podstawowej.

Autorka zastosowała dobór próby celowy, co było słusznym wyborem.

Rozdział drugi części metodologicznej dotyczył badań nad zaangażowaniem uczniów w czasie pracy zespołowej. W tym rozdziale także przedstawiono cel badań, problemy i hipotezy badawcze, charakterystykę metod i narzędzi badawczych. Dokonano również operacjonalizacji zmiennych, zaprezentowano model badawczy, obrazujący przypuszczalne związki między zmiennymi. W tym rozdziale metodologicznym można znaleźć również opis procedury badawczej i planowanego eksperymentu. Zasadniczym celem drugiego etapu badań było określenie czynników w czasie pracy grupowej.

W drugim etapie badań także postawione zostały pytania badawcze. Pytanie główne to: Jakie są czynniki zaangażowania ucznia edukacji wczesnoszkolnej w czasie pracy grupowej?

Obok pytania głównego postawiono także szereg pytań szczegółowych. Postawione pytania badawcze wyznaczyły kierunek sformułowania hipotez roboczych.

Na potrzeby procedury statystycznej sformułowano także szereg hipotez zerowych dotyczących relacji między zmiennymi.

W drugim etapie badań zastosowany został eksperyment. Szkoda tylko, że Autorka nie napisała tego wprost na wstępie omawiania metod pracy badawczej, pokazując kolejno metody, techniki i narzędzia badawcze, to czytelnik nie musiałby czytać danego fragmentu kilka razy, żeby mieć pewność czy eksperyment był zastosowany czy nie.

Mgr Karolina Skop obok eksperymentu, zastosowała także obserwację, metodę socjometryczną i sondaż diagnostyczny.

Do pomiaru zmiennych wykorzystano Kwestionariusz Temperamentu EAS A.H. Bussa i R.Plomina, Test Matrycy J.C.Ravena. Narzędziami Badawczymi były arkusz obserwacji, test socjometryczny, kwestionariusz ankiety skierowany do ucznia i kwestionariusz ankiety skierowany do nauczyciela.

Doktorantka aby uczynić procedurę badawczą bardziej czytelną zaprezentowała schemat modelu badawczego.

Dobór metody, techniki i narzędzi badawczych uważam za prawidłowy. Dzięki nim zgromadzono obszerny materiał empiryczny, który poddano analizie stosując metody statystyczne. Wyczerpująco i relatywnie jasno Doktorantka omawia zastosowane narzędzia badawcze. Autorka badań wykazuje się w swoich analizach wyjątkową skrupulatnością i dokładnością.

Rozdział metodologiczny jest przemyślany i starannie opracowany. Na uwagę zasługuje przedstawiona w nim koncepcja badań.

C. Analiza i omówienie wyników przeprowadzonych badań

W części trzeciej mgr Karolina Skop dzięki zastosowanym analizom matematycznym, określiła związek między wybranymi cechami indywidualnymi uczniów a poziomem ich zaangażowania podczas pracy zespołowej. Autorka określiła relację między zaangażowaniem we współpracy a pozycją socjometryczną uczniów,

co umożliwiło stworzenie sylwetki ucznia zaangażowanego i wyznaczenie cech, którymi charakteryzują się osoby o niskim poziomie zaangażowania w pracę grupową.

W pierwszej części procedury badawczej wszyscy uczniowie zostali poddani diagnozie wybranych funkcji i własności psychicznych. Nauczyciele uczestniczyli także w badaniach sondażowych, w czasie których oceniali kompetencje szkolne uczniów, ich zaangażowanie w prace grupowe oraz stosunki klasy do poszczególnych osób. Określony został także wpływ wybranych czynników środowiskowych (sympatia wobec grupy i atrakcyjność zadania) na poziom realnego zaangażowania uczniów i poczucia zaangażowania jako wyniku autopercepcji.

Ostatnią częścią diagnozy wstępnej była realizacja badań socjometrycznych w wybranych klasach: Klasycznej Techniki Moreno i Plebiscyt Życzliwości i Niechęci.

Właściwie zostały dobrane zmienne, które zostały zoperacjonalizowane w trakcie badań. Badaczka odpowiedziała na postawione pytania badawcze.

Należy podkreślić, że w analizie wyników badań ilościowych uwzględniono szereg zmiennych niezależnych takich, jak płeć, wiek, inteligencję, temperament, nieśmiałość, które zostały poddane operacjonalizacji

C. Konkluzje

Dla porządku, a także z powodów merytorycznych, oddzielam ocenę studiów literaturowych, które nazwałam przygotowaniem teoretycznym, od oceny przeprowadzonych i omówionych badań. Przygotowanie teoretyczne jest obszerne, obejmujące problematykę dobrze rozwijającą temat rozprawy, a Autorka pisząc tę część sięga do licznych i ważnych źródeł. W części teoretycznej mgr Karolina Skop przedstawiła szereg koncepcji teoretycznych wyjaśniających problem badawczy, a uczyniła to w sposób przystępny i rzeczowy. Trzeba podkreślić, że Doktorantka swobodnie, w języku deskryptywnym i w syntetycznej formie porusza się po siatce pojęciowej pola badawczego.

Za najważniejsze osiągnięcia naukowe Autorki przedstawione w rozprawie uznaję:

1. Przeprowadzenie przeglądu pojęć związanych z problemem badań. Zakres przeprowadzonej w części zarówno teoretycznej, jak i empirycznej dyskusji został ustalony w sposób właściwy i wystarczający dla przyjętego celu badawczego.

2. Dla omówienie problematyki zaangażowania we współpracy-uczeń edukacji początkowej w zespołowych formach działania. Autorka zebrała ciekawy materiał faktograficzny i teoretyczny, także interesujący z punktu widzenia pedagogiki.
3. Analizy poprowadzone są rzetelnie i przejrzysto. Doktorantka wykazała się w nich umiejętnością dokonania trafnej syntezy prezentowanego materiału badawczego.
4. Na uwagę zasługuje bardzo starannie przemyślana koncepcja badawcza, na którą złożyło się kilka etapów.

Pracę kończą Wnioski, w których mgr Karolina Skop w zakończeniu rozprawy dokonała uogólnień poczynionych ustaleń badawczych. Zawarła je w punktach, które odpowiadają przyjętej problematyce badawczej i równocześnie stanowią potwierdzenie hipotez. Zawarte zostały w nich odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

Podsumowując: przygotowanie teoretyczne jest obszerne, obejmujące problematykę dobrze rozwijającą temat rozprawy. Autorka sięga do licznych i ważnych źródeł, jest osobą dobrze zorientowaną literaturze, a przy tym także krytyczną w odniesieniu do prezentowanych treści. Wśród cytowanej literatury znajdują się pozycje wydane w języku polskim i w języku obcym. Zgromadzone w części teoretycznej zasoby źródłowe są wystarczające, by nabrać przekonania, iż Doktorantka jest osobą odczytaną i kompetentną.

Autorka w recenzowanej rozprawie doktorskiej wykazała się dobrą znajomością warsztatu badawczego. Sądzę, że publikacja ta znajdzie szeroki krąg odbiorców i stanie się dla nich elementem inicjującym lub wspomagającym starania o nabywanie przez dziecko w młodszym wieku szkolnym wysokich kompetencji do zaangażowania do pracy w grupie. Praca pod względem edytorskim jest przygotowana bardzo starannie. Dysertacja ma nie tylko ważny wymiar poznawczy, ale istotny wymiar praktyczny. Dlatego tak wysoko należy ocenić podjęcie tego tematu przez p. mgr Karolinę Skop.

Nie mam wątpliwości, iż przedłożona przez panią mgr Karolinę Skop rozprawa doktorska stanowiąca rozwiązanie problemu naukowego i wykazującą umiejętność kandydatki do prowadzenia badań naukowych, spełnia bez wątpienia wymagania określone w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym.

Wnoszę zatem o jej dopuszczenie do dalszego etapu w przewodzie doktorskim.

Wnioskuje również o wyróżnienie dla tej pracy. Uzasadnieniem jest fakt, że praca ma charakter pionierski, napisana jest poprawnym językiem. Bardzo dobrze dobrana literatura przedmiotu zaprezentowana w części teoretycznej stanowiła punkt wyjścia do przeprowadzenia badań, które zaplanowano i wykonano w sposób perfekcyjny. Bardzo starannie wykonane tabele, w których Doktorantka zawarła zgromadzone wyniki badań. Prawidłowo wysnute wnioski z badań napisane w sposób skondensowany, ale czytelny. W każdej części dysertacji widać ogromną pracowitość pani mgr Karoliny Skop. Praca stanowi duże źródło wiedzy o zaangażowaniu ucznia we współpracy w zespołowych formach działania.

Miostek
Mankol - Chodak